

ลักษณะทางสังคมของหมู่บ้าน

1. ลักษณะทางประชากร

หมู่บ้านกุแคงที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วยหมู่บ้านสองหมู่บ้านในตำบลหนองแฝก ได้แก่ หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 จากการสำรวจโดยคณะวิจัยที่ได้อบรมมาจากรายงานการสำรวจและการตรวจนับเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2527 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 956 คน และมีจำนวนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน คือ ชาย 487 คน หญิง 469 คน มีจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านกุแคงจำนวน 272 ครัวเรือน แบ่งเป็นจำนวนครอบครัวทั้งสิ้น 302 ครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านกุแคงประกอบด้วย หมู่บ้านหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ต่างก็มีจำนวนประชากรที่เกือบจะเท่ากัน คือในหมู่ที่ 6 มีจำนวน 475 คน หมู่ที่ 7 มีจำนวน 481 คน

เมื่อจำแนกประชากรตามกลุ่มอายุแล้วพบว่า กลุ่มประชากรที่มีมากที่สุดอยู่ในหมู่บ้านกุแคงเป็นประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมาคือประชากรในกลุ่มอายุ 11-20 ปี กลุ่มอายุที่ประชากรน้อยที่สุดคือ 81 ปีขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมาในช่วงระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่ประชากรในเขตชนบทของไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากผลของความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาการด้านการแพทย์ สาธารณสุขและอนามัยที่ได้รับมาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ประชากรในวัยระหว่าง 15-30 ปีมีจำนวนมาก ส่วนประชากรในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 10 ปีมีจำนวนลดลง เกิดจากผลของการเผยแพร่การวางแผนครอบครัวออกไปสู่เขตชนบท

จากการที่พบว่าประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยฉกรรจ์ (21-30 ปี) มีจำนวนมากนี้เอง ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะจะเป็นประชากรที่มีลักษณะเกื้อกูลทางเศรษฐกิจ (Productive Economic) เป็นการทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านดีขึ้น

2. การศึกษา

สำหรับเรื่องการศึกษาของประชากรในหมู่บ้านกุแคงในยุคนี้ขึ้นยังไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ประชากรส่วนใหญ่จนการศึกษาในระดับประถมศึกษา 4 ตามระบบการศึกษา

ภาคบังคับ จากการสำรวจพบว่าผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่ม-สาวที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเพียง 2 คนเท่านั้น อาชีวศึกษา 3 คน และระดับมัธยมศึกษาเพียงไม่กี่คน ในขณะที่ประชากรในวัยเด็กกำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาลและประถมศึกษา รวมทั้งมัธยมศึกษาอีกจำนวนหนึ่งไม่มากนัก

ประชากรของหมู่บ้านกุแคงมีปัจจุบันมีการย้ายถิ่นออกไปประกอบอาชีพที่อื่น และก็มีประชาชนจากชุมชนอื่นย้ายมาอยู่ในหมู่บ้าน การย้ายเข้ามาจะย้ายเนื่องมาจากการแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน และการย้ายตามญาติพี่น้องเข้ามาจำนวนประมาณ 40 คน ผู้ที่ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นย้ายไปเนื่องจากการหางานในตำแหน่งหน้าที่ และย้ายไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ในอำเภออื่นที่มีที่ดินจำนวนมากและราคาถูก มีชาวบ้านกุแคงที่ตั้งครอบครัวใหม่หลายครอบครัวย้ายไปอยู่ที่อำเภอฝางและอำเภอแม่อายเพื่อทำสวนผลไม้ เนื่องจากมีลักษณะดินฟ้าอากาศเหมาะสมกว่า

หมู่บ้านกุแคงมีโรงเรียนประจำหมู่บ้านชื่อว่า โรงเรียนบ้านกุแคง ตั้งอยู่ติดกับบริเวณวัด เนื่องจากการเรียนหนังสือในสมัยก่อนชาวบ้านจะเรียนกันในวัดโดยมีพระเป็นครู ต่อมาเมื่อรัฐบาลให้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้น จึงใช้บริเวณหน้าวัดตั้งเป็นโรงเรียนทำการสอน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 4 มีครูสอนทั้งหมด 5 คน เป็นชาย 1 คนและหญิง 4 คน ในขณะที่ไปทำการศึกษาในหมู่บ้าน (3 กันยายน 2527) โรงเรียนนี้มีนักเรียนทั้งหมด 47 คน เป็นเด็กชาย 26 คน เด็กหญิง 21 คน การที่จำนวนนักเรียนมีน้อยเนื่องจากที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวอำเภอมากนัก ประกอบกับการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านและอำเภอสะดวก ชาวบ้านบางครอบครัวจึงนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาในตัวอำเภอและในจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งศูนย์บริการเลี้ยงเด็กเล็กขึ้น โดยจัดตั้งขึ้นบริเวณชั้นล่างของอาคารเรียน ด้วยความร่วมมือของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและชาวบ้านที่เป็นผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจะเก็บจากพ่อแม่ของเด็กที่มาฝากเลี้ยงเป็นรายเดือน มีเด็กเล็กทั้งหมด 22 คน เป็นเด็กชาย 13 คน เด็กหญิง 9 คน มีครูดูแล 1 คน ซึ่งช่วยดูแลเด็กในวัยตั้งแต่ 2 ขวบจนถึง 6 ขวบ นับว่าเป็นการแบ่งเบาภาระพ่อแม่ที่ต้องออกไปทำงานช่วยกันนอกบ้านได้มาก

สำหรับเด็กภายในหมู่บ้านที่จบการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาแล้ว จะออกไปเรียนต่อยังโรงเรียนของอำเภอสารภีซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก เดินทางโดยรถจักรยานสองล้อ

หรือรถยนต์โดยสาร นอกจากนี้ยังมีเด็กอีกเป็นจำนวนมากที่ไปเรียนต่อที่โรงเรียนในตัวจังหวัด เชียงใหม่ เนื่องจากทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านมีความสะดวกมาก ประชาชนในหมู่บ้านจึงสามารถจะเดินทางโดยรถยนต์จากหมู่บ้านไปยังตัวจังหวัดเชียงใหม่โดยใช้เวลาเพียงไม่ถึง ชั่วโมง นักเรียนที่จะเข้าไปเรียนยังตัวเมืองจะนั่งรถรับส่งประจำเป็นรายเดือน ไม่เป็นภาระแก่พ่อแม่ที่ไม่มีรถไปส่ง นอกจากนั้นเรื่องการเข้าศึกษาในโรงเรียนในเขตเมือง เชียงใหม่นั้น ถือได้ว่าเป็นค่านิยมของคนในหมู่บ้านที่จะต้องพยายามให้ลูกหลานของตนได้เรียน ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแม้ว่าการเรียนที่หมู่บ้านจะมีอาคาร อุปกรณ์การสอนและครูที่มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับในเมือง แต่ก็ไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้านมากนัก

การศึกษาของประชากรในหมู่บ้านกุแด้นั้น พิจารณาจากจำนวนประชากรทั้งหมด โดยแบ่งตามกลุ่มอายุแล้วพบว่าประชากรในวัยชราจะเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาคือไม่เคยเข้า โรงเรียนเลย เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีโรงเรียน อาศัยการท่องจำทสวดมนต์หรือเรื่องราว จากการบวชเป็นพระในครั้งก่อน สำหรับประชากรในวัยกลางคน (31-55 ปี) จะเป็นผู้ที่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนมาก คือเรียนให้จบการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาล เท่านั้น บางคนก็ยังอ่านและเขียนไม่ได้ เนื่องจากสมัยก่อนประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา โรงเรียนก็อยู่ห่างจากศูนย์กลางของหมู่บ้าน และการคมนาคมก็ไม่สะดวกเหมือน ปัจจุบัน นอกจากนี้ครอบครัวของชาวบ้านเป็นครอบครัวเกษตร ซึ่งต้องการแรงงานจากบุตร หลานมาช่วยในคานเกษตรกรรมมากกว่าจะให้ไปเรียนหนังสือ และพ่อแม่เองก็ไม่มีทุนจะส่งเสียลูกให้เรียนในระดับต่อจากการศึกษาภาคบังคับ ส่วนประชากรในวัยหนุ่มสาวมีแนวโน้มที่จะมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ต่างพากันพยายามเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา เนื่องจากปัจจุบันรัฐบาลได้พัฒนาทางด้านการศึกษาโดยเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และประชาชนทั่วไปก็ได้เห็นคุณประโยชน์ของการศึกษากันแล้ว จึงไม่ได้กีดกันให้บุตรหลานออกไปเรียนต่อเหมือนดังสมัยก่อน ดังนั้นการศึกษาของบุตรหลาน ชาวบ้านกุแด้จึงมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นและอยู่ในระดับสูง

3. ลักษณะครอบครัว

การแต่งงานในหมู่บ้านกุแด้ยังมีแนวโน้มที่จะเหมือนเดิมอยู่บ้าง คือ หญิงจะแต่งงานเมื่อมีอายุน้อย คือโดยเฉลี่ยเมื่ออายุ 15 ปี ชายจะแต่งงานมีอายุโดยเฉลี่ย 18 ปี

จากการสำรวจในหมู่บ้านกุแคงพบว่า มีผู้ที่มิ่สถานภาพสมรส โสด หม้าย และหย่าร้าง รวมกันแล้วมีจำนวนมากกว่าผู้ที่สมรสแล้วและอยู่กับคู่สมรสเพียงเล็กน้อย จำนวนคนที่เป็นหม้ายและหย่าร้างมีน้อย คือ ผู้เป็นหม้ายมีประมาณ 40 คน ผู้ที่หย่าร้างจากคู่สมรสมีประมาณ 27 คน ทั้งผู้ที่เป็นหม้ายและหย่าร้างเป็นหญิงมากกว่าชาย นอกจากนี้พบว่าครอบครัวของชาวบ้านกุแคงทั้งสิ้น 302 ครอบครัวนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบเค็ยว (Nuclear Family) ถึง 207 ครอบครัว และเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) 95 ครอบครัว ทั้งนี้อาจจะสืบเนื่องมาจากโอกาสในการศึกษาสูงขึ้ น รวมทั้งภาวะทางเศรษฐกิจและอิทธิพลของความเจริญ ความทันสมัย และค่านิยมในการตั้งครอบครัวแบบปัจจุบัน จึงเป็นเหตุให้ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนแบบครอบครัวเค็ยว และจะมีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวถึง 239 ครอบครัว และมีผู้หญิงซึ่งเป็นหม้ายและหย่าร้างเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียง 63 ครอบครัว

ครอบครัวในหมู่บ้านกุแคงเกิดจากการสมรสระหว่างชายหญิง เป็นการสมรสแบบตัวเค็ยวเมียเค็ยว และมักจะทำเลือกคู่ภายในหมู่บ้านเค็ยวกัน โดยพ่อแม่รักจะทำใจให้บุตรชิตาเลือกคู่อเองไม่มีการบังคับ ครอบครัวส่วนใหญ่ของหมู่บ้านตั้งที่กล่าวเป็นครอบครัวเค็ยว มี พ่อ แม่ และบุตรเท่านั้น ญาติผู้ใหญ่และญาติอื่น ๆ จะแยกอยู่ต่างหากในหมู่บ้านเค็ยวกันหรือบริเวณใกล้เคียง ส่วนครอบครัวขยายที่อยู่ในหมู่บ้านจะเกิดจากเซหรือสะโงที่แต่งงานเข้ามาอยู่รวมในครัวเรือนเค็ยวกัน ปกติฝ่ายชายจะไปอยู่กับฝ่ายหญิงเป็นเวลาระยะหนึ่งก็จะแยกครอบครัวไป เนื่องจากพ่อแม่และญาติข้างฝ่ายหญิงจะได้มีโอกาสสั่งสอนอบรมฝ่ายเซเพื่อป้องกันกาแตกแยก ซึ่งเป็นการช่วยในการปรับตัวของคู่สมรสเป็นอย่างดี นอกจากนี้หมู่บ้านทางภาคเหนือมีระบบความเชื่อในผีปู่ย่า ซึ่งเป็นระบบการควบคุมทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง นี่คือการถือที่อยู่ของฝ่ายหญิงเป็นเรื่องสำคัญ ถือว่าลูกผู้หญิงจะตองแต่งงานเข้ามาเพื่อช่วยเป็นแรงงานให้กับครอบครัว เป็นการทดแทนลูกชายที่ตองแต่งงานออกไปอยู่บ้านภรรยาในบ้านอื่น มีลักษณะเป็นการตั้งถิ่นฐานตามภรรยา (Matrilocal Residence)

หญิงกับชายเมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายหญิงจะใช้นามสกุลของสามี แต่ทั้งสองฝ่ายยังให้ความสำคัญของญาติทั้งสองข้างเท่าเทียมกัน แม่ฝ่ายชายจะเป็นผู้รับผิดชอบการประกอบอาชีพเพื่อนำรายได้มาสู่ครอบครัว ฝ่ายหญิงจะมีหน้าที่ดูแลทำงานบ้านเป็นแม่บ้านแม่เรือน ในการตัดสินใจหาต่าง ๆ จะปรึกษากัน โดยเฉพาะในเรื่องของการเลี้ยงบุตร มารดาจะ

เป็นผู้ดูแลบุตรด้วยตนเอง นอกจากในกรณีที่มารดาต้องออกไปทำงานช่วยสามี เช่น ออกไปทำไร่นาจะฝากบุตรไว้กับปู่ย่าตายาย เมื่ออายุ 2-3 ขวบก็เอาไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์เด็กเล็กของโรงเรียนมานุกูแคงได้

ครอบครัวในหมู่บ้านกูแคงยังมีลักษณะของชาวชนบทอยู่อย่างมาก ทุกคนในครอบครัวจะให้ความนับถือกันตามอาวุโส บุคคลในครอบครัวจะใช้ชีวิตรวมทุกข์ร่วมสุขกันจนแก่ชรา ไม่มีปัญหาการหย่าร้าง มีเพียงบางครอบครัวที่มีปัญหาหย่าร้างอันเกิดจากการเข้ามาแทรกแซงของบิดามารดา ทศนคติไม่ตรงกัน หรือบางทีก็เกิดจากการประพฤติปฏิบัติของแต่ละฝ่ายไม่เป็นที่พอใจ และบางทีก็เกิดจากความเจ้าชู้ แต่ในที่สุดก็กลับมาคืนดีกันได้

เมื่อครอบครัวมีผู้ที่ต้องจากไป ไม่ว่าจะเป็นพ่อหรือแม่ ก็จะมีการแบ่งมรดกให้แกลูก ๆ หรือบางครั้งก็แบ่งมรดกกันตั้งแต่พ่อแม่ยังไม่เสียชีวิต มรดกนั้นคือที่นาซึ่งเป็นที่ดินที่ใช้เพาะปลูกเลี้ยงชีวิตครอบครัว ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ พ่อแม่จะแบ่งที่นาให้ลูกเอาไปประกอบอาชีพต่อไปไม่นำไปขาย ถ้าจะขายก็ขายให้กับญาติพี่น้องในราคาถูก สำหรับบ้านและที่ดินที่พ่อแม่อาศัยอยู่จะยกให้กับบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกับพ่อแม่ ซึ่งมักจะเป็นบุตรสาวคนสุดท้ายที่จะแต่งงานหรือไม่ก็ตาม โดยบุตรคนอื่น ๆ จะถือว่าไม่ได้

สมาชิกของครัวเรือนในหมู่บ้านของเขตชนบท มักจะเป็นญาติเกี่ยวของกันทั้งหมู่บ้าน เช่นเดียวกับชาวบ้านกูแคงที่ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกันเป็นญาติพี่น้องกัน มีตระกูลอยู่หลายตระกูลที่สามารถสืบสาวหาญาติพี่น้องได้ราวอยู่ในหมู่บ้านนี้ทั้งหมด การลำดับญาติจะเน้นญาติผู้ชายซึ่งเป็นผู้สืบสกุลนั้น ๆ ส่วนผู้หญิงเมื่อแต่งงานก็เปลี่ยนนามสกุลไป

4. การติดต่อกับสังคมภายนอก

ในการติดต่อกับสังคมภายนอกนั้นย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ (World View) อย่างหนึ่งของชาวบ้านว่ามีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจจะทำให้มีผลกระทบถึงรูปแบบของชีวิตและความเป็นอยู่ประจำวันได้ ตลอดจนความสามารถในการที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจอีกด้วย

จากการที่เขาไปศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่ายังมีผู้ที่มีโอกาสไปติดต่อกับสังคมภายนอกนั้นสามารถแบ่งลักษณะของการไปติดต่อกันได้ดังนี้ คือ

4.1 การเดินทางไปเมืองเชียงใหม่

ส่วนมากชาวบ้านภูเก็จะเดินทางไปเชียงใหม่ด้วยเหตุผล คือ

- 1) ไปทำงานรับจ้าง เช่น งานก่อสร้าง รับจ้างเย็บผ้า
- 2) ไปทำงานเป็นข้าราชการ เช่น ตำรวจ ทหาร ฯลฯ
- 3) ไปค้าขายที่ตลาดในเชียงใหม่ เช่น ไปขายผัก ขายอาหาร
- 4) ไปเรียนหนังสือ เช่น ไปเรียนที่โรงเรียนต่าง ๆ เรียนที่วิทยาลัยครู
- 5) ไปซื้อของหรือไปเที่ยว ไปดูภาพยนตร์ ซ่อนินาน ๆ ไปครั้งหนึ่ง

4.2 การเดินทางไปต่างจังหวัด

- 1) ไปท่องเที่ยว เช่น ไปเที่ยวเชียงใหม่ ลำปาง
- 2) ไปเยี่ยมญาติหรือลูก เช่น ไปหาน้องสาวที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปเยี่ยมลูกชายที่อุตรธานี
- 3) ไปทำงาน เช่น ไปทำงานที่โรงเรียนจังหวัดลำพูน (เป็นครู)

4.3 การเดินทางไปกรุงเทพมหานคร

- 1) ไปท่องเที่ยว ทัศนศึกษา
- 2) ไปเยี่ยมญาติ เช่น เยี่ยมน้องสาวที่แต่งงานไปอยู่กรุงเทพฯ

4.4 รวมเดินทาง

นักเรียนที่ไปเรียนหนังสือจะเดินทางร่วมกับเพื่อนนักเรียน ผู้ที่เดินทางไปเมืองเชียงใหม่จะเดินทางโดยลำพัง ถ้ามีเพื่อนที่ทำงานใกล้กันก็จะไปด้วยกัน ผู้ที่เดินทางไปต่างจังหวัดหรือกรุงเทพฯ มักจะมีเพื่อนเดินทาง เช่น สามีหรือภรรยา หรือลูกบางคนไปกับญาติพี่น้องหรือคนรู้จัก

4.5 พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง

นักเรียนที่ไปเรียนหนังสือที่อำเภอ มักจะใช้รถจักรยานสองล้อ ส่วนนักเรียนที่เรียนในเมืองหรือจังหวัดเชียงใหม่ส่วนมากจะซื้อมอเตอร์จักรยานยนต์ของผู้ปกครองหรือญาติ หรือไปกับรถสองแถวประจำทาง (สี่ล้อ)

ผู้ใหญ่ที่ไปทำงานในเมือง ใช้รถจักรยานยนต์หรือรถสองแถวประจำทาง (สี่ล้อ) หรือใช้รถยนต์ส่วนตัว เช่นเดียวกับผู้ไปค้าขาย

ผู้ที่เดินทางไปต่างจังหวัดใช้บริการรถประจำทาง หรือรถยนต์ส่วนตัว ผู้ที่เดินทางไปกรุงเทพฯ ไรต์ทัวร์และรถไฟ

สรุปได้ว่าจากความเจริญของการคมนาคมในปัจจุบันทำให้เกิดความสะดวกสบายหลายประการขึ้นในชุมชนหมู่บ้านกุฎแกง การสื่อสารมวลชนที่เข้าสู่หมู่บ้านเป็นสิ่งกระตุ้นให้ชาวบ้านอยากดูอยากเห็น และติดต่อกับโลกภายนอกเพิ่มจำนวนขึ้น อีกทั้งระยะทางจากหมู่บ้านกุฎแกงไปยังเมืองเชียงใหม่ก็ไม่ไกลมากนัก เมื่อมีทางคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้นก็มีการเดินทางไปมาหาสู่กันมากขึ้น.

PAYAP UNIVERSITY